

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

мастера Наташе Гојковић

Друштвена условљеност психолошког профила књижевног лика у викторијанском и модерничком роману

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду, 20. мај 2016.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Аријана Лубурић Цвијановић, доцент за ужу научну област Англистика (Наука о књижевности), Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 28. 3. 2013, председница комисије</p> <p>др Младен Јаковљевић, доцент за ужу научну област Англо-америчка књижевност, Филозофски факултет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, 20. 6. 2013</p> <p>др Владислава Гордић Петковић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност, 3. 10. 2008, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, менторка</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Наташа (Владе) Гојковић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 6. 1. 1976. Сомбор, Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Филозофски факултет у Новом Саду, мастер академске студије: Енглески језик и књижевност, (мастер филолог англиста)</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2010. Језик и књижевност</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: ---</p> <p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: ----</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<i>Друштвена условљеност психолошког профила књижевног лика у викторијанском и модерничком роману</i>
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<p>Докторска теза кандидаткиње мастера Наташе Гојковић запрема 299 страна, и броји 116 референци наведених у списку литературе. Појединачна поглавља носе наслове: Увод (стр. 2-6); На размеђу викторијанског и модерничког доба (6-19); Емили Бронте, <i>Оркански висови</i> (19-95: 5 потпоглавља); Томас Харди, <i>Неславни Цуд</i> (95-152: 4 потпоглавља); Дејвид Херберт Лоренс, <i>Заљубљене жене</i> (152-239: 6 потпоглавља); Вирџинија Вулф, <i>Џејкова соба</i> (239-287; 4 потпоглавља); Закључак (287-292); Литература (292-299)</p>

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Као што кандидаткиња ма Наташа Гојковић наводи у уводу рада, докторска теза *Друштвена условљеност психолошког профила књижевног лика у викторијанском и модернистичком роману* испитује везу између социоисторијских прилика, друштвених конвенција и хијерархија с једне стране, и одраз тог утицаја на формирање идентитета ликова у четири значајна романа из поменутих периода са друге. Отуђеност, немир, непотпуност, недоконченост, (само)изгнанство, (само)уништење појмови су који повезују *Орканске висове* (1847) Емили Бронте, *Неславног Цуда* (1895) Томаса Хардија, *Заљубљене жене* (1920) Дејвида Херберта Лоренса и *Џејкобову собу* (1922) Вирџиније Вулф.

С обзиром на то да су друштвене конвенције викторијанског доба у Великој Британији предодређивале живот појединца у безмало свим видовима и областима деловања (кандидаткиња наглашава различите утицаје на формирање викторијанског кодекса, тзв. викторијанског компромиса, од Џона Веслија и Џеремија Бентама до Џона Стјуарта Мила и Чарлса Дарвина), истраживање карактеризације и начина књижевног профилисања ликова у романима представља изазовну и релевантну тему.

Описујући друштвене прилике и систем вредности викторијанског доба, ауторка рада указује на друштвене процесе, кризе, потресе, промене и њихове последице, на утицаје индустријске револуције и технолошког замаха, до колонијалистичке експанзије и империјализма, изазивајући промене у јунацима и наглашавајући њихову рањивост и немоћ пред утицајима историје и друштва, исто тако њихову подложност утицајима викторијанског морала који је захтевао послушност, пасивност, потискивање емоција и деловање у складу са императивом доличности и респектабилности. Једна од теза које рад настоји да докаже јесте да промена менталитета и сензибилитета не мења битно изазове који се постављају пред типичног представника енглеског друштва друге половине деветнаестог и почетка двадесетог века: модернистичко безнађе, губитак идеализма и превласт осећања неизвесности и сумње, криза вере, недостатак ослонаца и недовољан простор како за преиспитивање институција грађанског друштва као што је брак, тако и за преиспитивање могућности остваривања новостечених грађанских слобода као што је право гласа за жене, могу имати једнако погубне ефекте по развој личности као и деловање викторијанске ускогрудости, репресивности и порицања, што се огледа у конципирању књижевних ликова - неки од њих успевају да се изборе са наметнутим нормама понашања и захтевима средине, али плаћају и одређену цену за то, неки одбијају да буду сведени на биолошке или социјалне улоге. Кандидаткиња се на примеру наведена четири романа бави и питањем зашто неки јунаци, у идентичним условима и животним ситуацијама, не успевају да пронађу довољно снаге да успоставе равнотежу приватног и јавног бића.

Сличност која повезује књижевне ликове *Орканских висова* и *Неславног Цуда* јесу примери било жестоке борбе са друштвеним конвенцијама, било препуштања социјалним конвенцијама и моралним стегама. Стога кандидаткиња у раду исцрпно анализира реакције ликова на наметнуте викторијанске норме и очекиване моделе понашања, видови њихове борбе против већ утврђених друштвених, културних и родних улога, али исто тако и разлоге пристајања на њих. *Оркански висови* представљају полигон унутрашњих борби потакнутих љубављу, мржњом, сујетом и амбицијом, емоција које, захваљујући крутим конвенцијама, бивају потиснуте или погрешно усмерене. Анализа *Орканских висова* фокусирана је на теме остварења љубави, конфликта са конвенцијама, викторијанског идеала жене, борбе са деструктивним и аутодеструктивним поривима, и заснива се на у тумачењу дела сестара Бронте широко присутан биографски метод, али и на методе гине критике, на широком распону интерпретативних метода критичара различитих епоха и усмерења, од Арнолда Кетла до Џојс Керол Оутс, од Светозара Кољевића до Сандре Гилберт и Сузан Губар, од Денија де Ружмона до Ренеа Жирара, Сали Мичел и Деборе Горам. Хитклиф и Џуд полазе са сличних позиција неприхваћених маргиналаца, те се цео живот боре за афирмацију: Хитклиф се свети тако што злоупотребљава новостечену позицију угледног и богатог викторијанског поседника; Џуд мање страшно али једнако погубно, везан за пројекцију себе као образованог и успешног, жудећи да се поистовети са институцијама и круговима који га никад нису прихватили. Кандидаткиња у роману *Неславни Цуд* највише простора посвећује анализи односа протагониста према класи, религији и сексуалности, јер управо ти односи условљавају остварење или неуспех њихових тежњи, а временски фактор у развоју заплета и ликова игра одлучујућу улогу: како однос према објективном, историјском и календарском времену, тако и однос према променама које доноси sazревање.

Богате симболима, унутрашњим монолозима, неизговореним мислима, и прожете осећањем непотпуности и недоречености, романе *Заљубљене жене* и *Дејкобова соба* сенка Првог светског рата: у првом роману, нема ни речи о овом историјском догађају, читалац је само свестан дезоријентисаности на свим плановима, а у другом је управо рат замајач главним темама – носталгији, сећањима, интроспекцији. Наташа Гојковић указује да у Лоренсовом роману готово сваки лик трага у свом окружењу за елементом који му недостаје док код Вирџиније Вулф једна особа, са свим својим несавршеностима, недостаје осталим ликовима. На примерима ликова у овим романима, истражују се последице урушавања једног система вредности, у времену у којем нови систем још није успостављен. Ликови у Лоренсовом роману жртве су сталних унутрашњих сукоба, распољубљени између својих осећања и слике о себи у свету, између природног и механичког, старог и новог, интелекта и чула итд. Лоренсови ликови су у константној потрази за ослободом, те ће се у тези истраживати генерацијски проблем одбацивања старих конвенција, покушаја стварања нових, теме сазревања и регенерације.

Четири романа настала у распону од седамдесет пет година повезана су темом суочавања појединца са друштвеним нормама, и различитим реакцијама које доводе до њихових моралних тријумфа или психичких сломова. Хитклиф и Џуд доживе духовни пораз схвативши сву узалудност својих тежњи и патњи, а потом и физички умиру, што ауторка види као последњи чин враћања свеукупне викторијанске равнотеже: Хитклиф, у једном епифанијском моменту увиђа јаловост свих својих настојања и након те спознаје умире, заокруживши круг патњи и уклонивши и последњу препреку за искуљење у следећој генерацији; Џуд умире тек пошто спозна промашеност свог живота. Друштво као механизам условљава животе појединаца усмеравајући их ка унапред утврђеним улогама, тежећи да јунаке врати у предвиђене оквире, а да околности неутралише свесно их превиђајући, или развијајући нови низ правила. Појединац је често унапред осуђен: или ће се одмах вратити у првобитно стање, немоћан да се избори са друштвеном машином, или ће се борити и у тој борби претрпети губитке, трауме и поразе, да би крајњи исход био смрт, духовна или физичка. Ауторка указује да се победа остварује само уз свесно бирање својих битака, прихватањем одређених конвенција уз превазилажење себичних порива и узајамно даривање љубави.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

- Гојковић, Н. (2013). Хомеротски топос у *Заљубљеним женама* Дејвида Херберта Лоренса: *Blutsbrüderschaft* – сан или ноћна мора? *Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета у Новом Саду*. М 52

У раду се истражује тема интимне, физичке и менталне повезаности двојице мушкараца у оквирима специфичног друштвеног и историјског тренутка. Идеје Д. Х. Лоренса о хомеротском заснивају се на одлучујућем утицају Фројдовога дела. Појам *Blutsbrüderschaft* анализира се као феномен везе која допуњава хетеросексуални однос, с нагласком на Лоренсово виђење мушке сексуалности.

- Гојковић, Н. (2014). Идентитет на размеђу викторијанског и модерног доба у Великој Британији. *Норма*, Сомбор.

Тема рада јесу основне карактеристике викторијанског доба, феномен "викторијанског компромиса" и узроци који доводе до кризе и опадања викторијанског духа на прелому два века. Разматрају се социоисторијске прилике које пресудно утичу на развој појединца и друштва.

- Гојковић, Н. (2014). Алхемија дијаманта у *Заљубљеним женама*: Лоренсови демони неприлагођености. *Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета у Новом Саду*. М 52
- Рад разматра поставке Д. Х. Лоренса о развоју појединца на примеру разбијања друштвених и наративних конвенција у роману *Заљубљене жене*, исто тако и егзистенцијалне и моралне компромисе Лоренсових јунака.

- Гојковић, Н. (2015). Емили Бронте и *Оркански висови*: буран унутрашњи свет једне тихе девојке. *Филолог*, Бањалука. М 52

Рад је покушај да се пронађу споне између света Емили Бронте и њеног јединог романа, фокусирањем на порекло и корене преовлађујућег осећања неприпадања, те ће се приказати стратегије Емили Бронте да тај осећај неутралише. На темељу закључака Терија Иглтона и Винифред Герин о литерарној зрелости сестара Бронте, истражује се њихов књижевни сензибилитет.

(**Напомена:** Рад "Кетрин и Едгар Линтон: неуспело кроћење горопади" прихваћен је за објављивање и предат је у штампу, и требало би да током 2016. буде објављен у зборнику *Жанровска укрштања српске и англофоне књижевности Преводна рецензија и књижевнотеоријска интерпретација* (уредници Владислава Гордић Петковић и Зоран Пауновић) у издању Матице српске; зборник је резултат истоименог пројекта)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Наташа Гојковић формулише неколико основних закључака као резултат свог истраживачког рада: по њеном уверењу, сви јунаци на друштвене норме реагују као на изазов или препреку, али механизми и исходи тих реакција су различити. Судбине јунака у романима *Оркански висови*, *Неславни Цуд*, *Заљубљене жене* и *Џејкобова соба* разнолике су, њихове животне околности такође се разликују, наративни поступци и начини карактеризације представљени су у широком распону различитим поступцима казивања и приказивања, понирања у свест јунака или приказивањем њиховог делања екстроперспективно, но све ове романе обједињује настојање појединца да се духовно уобличи. Страдања, успони, унутрашњи конфликти и егзистенцијална борба теме су које се природно додирују са темом смрти, физичке или духовне, која доноси ослобођење, друштвену казну, просветљење, повратак друштвене равнотеже. Друштво као механизам условљава животе појединаца усмеравајући их ка унапред утврђеним улогама, тежећи да јунаке врати у предвиђене оквире, а да околности неутралише свесно их превиђајући, или развијајући нови низ правила. Наташа Гојковић препознаје у једином роману Емили Бронте наду у самосталан развој личности која успоставља сагласје са вољеном особом, наду која најављује оно за шта ће се енергично заузимати Руперт Беркин у *Заљубљеним женама* Дејвида Херберта Лоренса, роману беспштедне вивисекције друштва. Кандидаткиња доказује да су у Лоренсовом времену односи неизвеснији, да нема коначности у развоју односа јунака, те да је развој личности и међуљудских односа континуиран процес без јасно обликованог циља, изузев сталног самоусавршавања. Она сматра да је Вирџинија Вулф преузела Лоренсову неприлагођеност и потрагу за сопством (коју је великим делом и сама осећала) и само својом способношћу да посредује фрагментираност људских мисли и утисака дочарала међусобно непознавање, неразумевање, и баш тиме подстакнуту снагу жеље појединца да спозна другог појединца, али и самог себе. *Џејкобова соба* повезује се са *Заљубљеним женама* на нивоу симбола, најочигледнија веза је свеprisутна смрт. Кандидаткиња сматра да је Вирџинија Вулф на неки начин изрекла коначну пресуду генерацији коју је Лоренс сецирао, којој је судио и коју је оставио у освет Првог светског рата. Показано је да друштвени услови, конвенције, предодређености, делују унисоно, захтеви су им једнаки, а да књижевни ликови обрађени у овој тези реагују слично упркос различитим миљеима у које су смештени, те да различите судбине, па и различите реакције, управо појачавају сличности, чак и истоветности исхода.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На корпусу четири велика романа енглеске књижевности, у докторској дисертацији Наташе Гојковић примењена је метода помног читања (*close reading*) и анализе књижевног текста у којој се кроз предочавање великог броја детаља који конституишу заплет и ликове покушава истражити веза између особености једне епохе, друштвених конвенција које се у њеним оквирима успостављају и психолошких профила најважнијих ликова. Ауторка тезе користи се разноврсном литературом, од књижевне критике и теорије до кључних дела психоанализе и социологије да би испитала релације историје, културних и моралних вредности и књижевности на примеру две важне историјске епохе. Иако на махове веома детаљна и носећи са собом ризик расплињавања, анализа радње и тумачење унутрашњег света јунака коју проводи Наташа Гојковић доводи до препознавања својеврсних сагласја неспојивог: до осведочења о преплитању креативних и деструктивних потенцијала у људској личности, преплитања које, зависно од егзистенцијалних околности (рат), оних економских (сиромаштво) или пак психолошких и духовних (трауме, губици, патња), у привидно идентичним околностима може довести до дијаметрално различитих последица. Истовремено надахнуто и студиозно, ауторка тезе води читаоца кроз четири велика енглеска романа, пратећи све рукавце заплета и све мене књижевних јунака.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме **ДА**

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе **ДА**

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Допринос тезе састоји се у суочавању друштвених конвенција викторијанске и модернистичке епохе с једне и условљености карактеризације ликова њиховим животним изборима са друге стране, као и са исходима проистеклим из темперамента и доминантних особина јунака и јунакиња, на корпусу од четири велика романа енглеског језика.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

У процесу приређивања тезе за објављивање биће прилике и могућности да се местимично расплунута структура и разубјена анализа ликова чвршће консолидује.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се она прихвати и да се кандидаткињи Наташи Гојковић омогући да приступи одбрани рада *Друштвена условљеност психолошког профила књижевног лика у викторијанском и модернистичком роману*

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Аријана Лубурић Цвијановић

др Младен Јаковљевић

др Владислава Гордић Петковић